

ὁ ἔλεγχος τῶν κοινωνικῶν ἀκολουθιῶν τῆς τεχνικῶς δυνατῆς πράξεως καὶ

Γ) ὡς πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος καὶ ὅταν ὑποθέτῃ ἀκόμη, ὅτι ὀρίζει τὴν θέλησιν τῶν ἄλλων, κατευθύνεται ὁ ἴδιος ἐκ τῶν ἔξω καὶ διὰ τὴν ἐννοήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς του ἐντὸς μιᾶς πραγματικότητος, ἡ ὁποία λειτουργεῖ χωρὶς τὴν ὑπολογίζῃ, τὴν ὅτι τὸν χρειάζεται ὡς πρόσωπον καὶ τὴν ἐπιτρέπῃ νὰ διακρίνῃ τὴν κατεύθυνσίν της, προσφέρεται ὅντιν ὄρων εἰς ὅσους τοῦ ἐξηγοῦν, ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνεται, διὰ τὴν πείσουν, ὅτι μόνον ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνυπερθέτων ἱστορικῶν ἀναγκῶν ἐξασφαλίζει τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν ἔχασεν εἰς τὸν ἰδιωτικόν του κόσμον.

Ὡς τελευταία φάσις τῆς θρησκευτικῆς πίστεως εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἡ «ἰδεολογία» συναρπάζει τὸν προσωπικῶς καὶ μεταφυσικῶς συντετριμμένον ἄνθρωπον τῆς τεχνικῆς ἐποχῆς, διότι τὸν συνθέτει πρὸς τὴν πνευματικὴν βάση τῆς ἱστορίας, τὸ «ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον»: διότι τοῦ προσφέρει τὴν στάσιν πρὸς ἐρμηνείαν τῆς κινήσεως. Εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀντιφάσεως αὐτῆς δὲν ὑπάρχει θέσις διὰ μίαν ὑπερβατικὴν καθοδήγησιν τοῦ κόσμου, διότι ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζεται διὰ τοῦ ἔργου του ὡς μόνος ὑπόλογος καὶ ρυθμιστὴς τῆς ἱστορίας. Ὁ Εὐρωπαῖος ἀνέλαθε νὰ ὑλοποιήσῃ τὸ ἔργον τῆς παντοδυναμίας, πληρώνει ὅμως τὸ κατόρθωμα διὰ τοῦ νομίσματος τῆς προσωπικῆς του οὐσίας. Ἡ ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς προϋποθέτει τὴν ἀπόρριψιν καὶ τοῦ ὑπερβατικοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Ὅσον μακρύτερον ἴσταται ὁ θεὸς καὶ ὅσον γενικώτερος καθίσταται ὁ ἄνθρωπος, τόσο μεγαλύτερα εἶναι ἡ ταχύτης τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς συμφύρεται σήμερον εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ πνεῦμα πρὸς τὴν ὕλην, ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ περιβάλλον του. Ὡς ἄρσις τῆς ὑποκειμενικῆς διαστάσεως τοῦ κόσμου ὁ μυστικισμὸς αὐτὸς εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ τεχνικοῦ αἰῶνος, ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν προϊστορίαν.

6. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξελιξέως αὐτῆς εὐρίσκειται ἡ θρησκευτικὴ δικαίωσις τῶν πρακτικῶν ἔργων, τὴν ὁποίαν εἰς ἀνοικτὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐπέδωξε καὶ τελικῶς ἐπέτυχεν εἰς τὴν Δύσιν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία. Ἡ δικαιολογία τῆς ἐργασίας ὑπῆρξε διὰ τὸν Χριστιανισμόν ἱστορικὴ ἀνάγκη, ἐφ' ὅσον τὸ λυτρωτικὸν ἀγγελμα ἀπηυθύνθη εἰς ὅσους «ἐδούλευον» καὶ εἰς τοὺς «πτωχοὺς τῷ πνεύματι» καὶ ταυτοχρόνως ἐφ' ὅσον ὁ σχολάζων βίος ἐνέκλειε διὰ τῶν θεωρητικῶν του ἀποριῶν κινδύνους διὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ θαύματος. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν ἡ Ἑλλάς ἐπέβαλε τὴν πνευματικὴν στάσιν ὑπὸ τὴν νέαν ἱστορικὴν της σημασίαν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀγάπην, εἰς βάρος τῆς διο-

τικῆς μερίμνης καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς πρακτικῆς ἐνασχολήσεως πρὸς τὸν κόσμον.

Ἐὰν ἡ Ἀνατολὴ συνέθεσε τὴν πίστιν καὶ τὴν ζωὴν καὶ ἄφησεν ἐκτὸς τῆς συνθέσεως τὴν ἐργασίαν, ἡ Δύσις συνέθεσεν ἀντιθέτως τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐργασίαν καὶ ἄφησεν ἐκτὸς τῆς συνθέσεως τὴν πίστιν. Ἐφ' ὅσον διὰ τὸν σύνδεσμον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν ὑπεύθυνος εἰς τὸν Δυτικὸν κόσμον ἦτο ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία διὰ τὴν μεσίτευσιν ὠρίζε συγκεκριμένους ὅρους ὑπακοῆς, ἡ πρακτικὴ ζωὴ ἔμεινεν ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν ὑποχρεώσεων. Ἡ ἐμπειρία τῆς πραγματικότητος ἦτο ἐπόμενον νὰ κερδηθῆ ἀπόντος τοῦ Θεοῦ, ἡ σχέσις πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπρογραμματίσθη ἐπισήμως ἤδη ἀπὸ τοῦ 8ου μ.Χ. αἰῶνος διὰ τοὺς μοναχοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ μὴ συγχέουν τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν προσευχὴν, τὴν πράξιν καὶ τὴν λατρείαν, νὰ χωρίσουν δηλαδὴ τὸν κόσμον καὶ τὸν Θεόν, δύο χώρους ἀφοσιώσεως παραλλήλους, ἀλλὰ χωρὶς ἐσωτερικὴν κοινωνίαν.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸν Θεὸν δὲν συνίστατο εἰς μίαν ἐσωτερικὴν σχέσιν, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἀμέτοχος τῆς λατινικῆς δὲν ἦτο ἰκανός, ἀλλ' εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐντολῶν ἀπλῶς καὶ μόνον, ὁ ἄνθρωπος ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν τοῦ εἰς τὴν σκιάν τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία κατῴρθωσε νὰ συντονίσῃ τὴν ὑπακοήν, νὰ ὀρθώσῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων κατακορύφως γιγάντια λίθινα μνημεῖα τῆς ἀναζητήσεως τοῦ Θεοῦ ἐκτὸς τοῦ κόσμου, νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν Εὐρώπην νὰ ὁδοιπορήσῃ καὶ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Παλαιστίνην, νὰ ἐφαρμόσῃ σχέδια οἰκουμενικῆς ἱεραποστολῆς, νὰ θεμελιώσῃ καὶ νὰ καταλύσῃ στρατιωτικῶς πολιτικὰ καθεστῶτα καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτὴν τῶν ἀνθρώπων νὰ προλάβῃ ὡς μόνον ἴδρυμα τῆς ἱστορίας σύγχρονα τεχνικὰ συστήματα συντονισμοῦ κοινῶν πράξεων πρὸς ἓνα σκοπὸν ἀνεξάρτητον τῆς προσωπικῆς ζωῆς τῶν ἐργαζομένων. Ἄφησεν ὅμως ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωσις ἄνευ σημασίας, ὅτι ἐνδιέφερε τὸν ἄνθρωπον ὡς ἀνεπανάληπτον πρόσωπον, τὰ συγκεκριμένα καὶ ἀμεταβίβαστα θέματά του, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία ἔδωσεν ἐντὸς ὀλίγου τόσον θάρος, ὥστε νὰ χρειασθῆ ὁ ἀμείλικτος ἀγὼν τῆς θρησκευτικῆς Διαμαρτυρίας, διὰ νὰ τονίσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀτόμου εἰς θάρος τοῦ κλήρου, νὰ πείσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἔχει ἐντὸς τοῦ κόσμου προσωπικὴν ἀποστολήν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος κριτὴς πλὴν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ θεθαίως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὅμως, ὅπως ἐτόνισεν ἡ καλβινιστικὴ Μεταρρύθμισις, καθώρισεν ἀμετακλήτως ἐκ τῶν προτέρων τοὺς κληρονόμους τῆς βασιλείας του καὶ ὅσους θὰ κατεδίκαζεν αἰωνίως, διὰ νὰ φανῆ τὸ μέγεθος τῆς ὑπεροχῆς του. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀπελπιστικῆς αὐτῆς πίστεως ἦτο νὰ χάσῃ ἀκόμη περισσότερο ἡ πράξις τὴν θρησκευτικὴν τῆς σημασίαν, ἀφ' οὗ ἦτο ἀδύνατον νὰ μετατραπῆ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Σπ. Κυριαζοπούλου, Ἐνώπιον τῆς τεχνικῆς

συγχρόνως ὅμως νὰ γίνῃ ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς τῆς ἐκτιμήσεως ἢ μόνη ἔνδειξις τῆς θείας εὐαρεσκείας.

Ἰδίως μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς τέχνης ἐκ τῶν ἱερῶν χωρῶν καὶ καθ' ὄν χρόνον ἢ συμπεριφορὰ ἐκέρδιζεν ἐσωτερικὰ κριτήρια, ἡ ἐργασία εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπερρόφησε τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως καὶ συνεκέντρωσε τὸν μεταφυσικὸν δυναμισμόν τοῦ ἀνθρώπου. Πλὴν τῆς ἐπαγγελματικῆς του σταδιοδρομίας, ἡ ἐπιτυχία τῆς ὁποίας ἦτο δυνατόν νὰ πιστοποιήσῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ Θεοῦ, ὁ Διαμαρτυρόμενος τῶν Νεωτέρων χρόνων ἐφάνη, ὅτι δὲν εἶχεν ἐπὶ τῆς γῆς ἄλλην ἀποστολήν. Ἐνῶ εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐθεμελιώθη διὰ τοῦ Κάντ κυρίως ἡ αὐτονομία τῆς πράξεως, ὥστε τὸ ἄτομον νὰ δικαιολογῇ τὴν στάσιν του, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν ἐκάστοτε συγκεκριμένην μορφήν τῆς θὰ ἴσχυεν ὡς ἀξίωμα παγκοσμίου νομοθεσίας, ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία ἐγνώρισεν καταναγκαστικὰ ἔργα ἐσωτερικῆς παρορμήσεως.

Εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν, ἰδίως μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐκ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας θρησκευτικῶν ὁμάδων καθινιστικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταγωγῆς, τὰ μέλη τῶν ὁποίων ἠθέλησαν νὰ ἐπιφέρουν μίαν ριζικὴν κάθαρσιν ἐκ τῶν ὑπολοίπων τῆς Καθολικῆς πίστεως, ἡ περιουλογοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἐπάγγελμά του προεκάλεσε λόγῳ εἰδικῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν λόγων πολιτικὰ θέματα ἀποφασιστικῆς σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν ὀλοκλήρου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χώρου. Οἱ «Πουριτάνοι» πρῶτοι μετέφρασαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν χρόνον εἰς χρῆμα, διὰ νὰ κηρύξουν καὶ νὰ ἐτοιμάσουν τὴν ἔλευσιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας. Εἰς τὴν οἰκονομικὴν μεταμόρφωσιν τῆς βρεταννικῆς κοινωνίας συνέτεινεν ἀσφαλῶς ἡ ναυσιπλοῖα διὰ τῆς δημιουργίας ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν κρατικὴν ἐνότητα, τὴν ἀποχὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς πολιτικῆς, τὸ πλούσιον εἰς γαϊάνθρακα ὑπέδαφος καὶ τὸ δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας τοῦ Φραγκίσκου Βάκωνος. Ἀποφασιστικὴν ὅμως ὤθησιν διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀνακατάταξιν ἔδωσαν, ὅσοι ἐθεώρησαν τὴν ἐργασίαν ὡς οὐσιαστικὴν ἐκφρασιν τῆς ζωῆς των. Ἀφοῦ διὰ τῶν αἱματηρῶν των ἀγῶνων κατωχύρωσαν τὴν θρησκευτικὴν των ἀνεξαρτησίαν, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐπροπαγάνδισαν τὴν ἐμπροστικὴν ἰδέαν τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, ὥστε οὔτε ἡ συντηρητικὴ συντεχνία οὔτε τὸ κρατικὸν μονοπώλιον νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ὀρίζουν τὴν ἐπαγγελματικὴν πράξιν καὶ κατεύθυνσιν.

Εἰς τὴν ἀνατρεπτικὴν αὐτὴν ἀξίωσιν ἐγκεῖται τὸ νόημα τῆς «βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως», ἡ ὁποία συνετελέσθη πολιτικῶς ἑκατὸν ἔτη πρὸ τῆς ἰσοπεδώσεως τῆς Βασιλίας, διὰ νὰ παρουσιάσῃ ἐπὶ τοῦ προσκηνίου

τῆς ἱστορίας τοὺς «αὐτοδημιουργήτους» ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι, χωρὶς νὰ βασιζωνται εἰς ἀριστοκρατικά δίκαια, ἀλλὰ διὰ τῆς φειδοῦς, τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς σκληρότητος ἔναντι τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ τῶν οἰκονομικῶν των συνεργατῶν καὶ συγχρόνως διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς, ἐὰν ἀφιεροῦτο εἰς τὴν ἐργασίαν ὀλόκληρος ὁ χρόνος τῆς ζωῆς, κυρίως ὅμως διὰ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τοῦ κεφαλαίου, τῆς προϋποθέσεως διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν τολμημάτων τῆς φαντασίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος, ἔφεραν τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν ἀτμομηχανήν, τὴν ἀφετηρίαν τοῦ τεχνικοῦ αἰῶνος. Ἀρχικῶς διὰ τῆς ἀθλιότητος εἰς τοὺς ὅρους διαβιώσεως τῶν ὑπηρετῶν τοῦ μηχανήματος, ἡ ὁποία ἐνέπνευσε τὸν προφήτην τῆς νέας τάξεως τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν ὀραματισμὸν ἐνός παγκοσμίου κράτους χωρὶς ἰδιοκτησίαν, μὲ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα τῆς μεσσιανικῆς αὐτῆς ἐλπίδος καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τῆς ταυτίσεως τῆς λυτρώσεως πρὸς τὴν κατανάλωσιν ἐκ μέρους ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ζοῦν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τεχνικῶς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀτομικῶν των ὀρίων, ἡ Εὐρώπη ἐβάδισε παραδειγματικῶς διὰ τὴν ὑψηλὸν τὴν ὁδὸν τῆς βιομηχανίας.

7. Ὅπως ἀναθεωρεῖ καὶ διαρθρώνει αὐτὴν τὴν στιγμήν τὸν ἱστορικὸν κόσμον, ἡ βιομηχανία εἶναι ἡ κατάληξις τῆς εὐρωπαϊκῆς θητείας εἰς τὴν μηχανήν. Δὲν ἔφερε τὴν μηχανὴν εἰς τὴν ἱστορίαν ὁ βιομηχανικὸς αἰὼν, ἀλλ' ἡ μηχανὴ τὴν ἱστορίαν εἰς τὸν βιομηχανικὸν αἰῶνα. Ἡ μετατροπὴ τῆς δυνάμεως εἰς ἐνέργειαν χωρὶς τὴν συνεχῆ παρέμβασιν τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε τὸ μέγα πάθος τῆς Εὐρώπης ἀμέσως μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ρώμης. Τοῦτο ἦτο βεβαίως ἱστορικὴ ὑποχρέωσις, ἐφ' ὅσον ἔλλειψαν οἱ δοῦλοι. Ὁ ἐξαναγκασμὸς ὅμως τῆς πραγματικότητος νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε τὸ ἔμβλημα τῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία διὰ τῆς θρησκείας ἐκήρυξε τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης. Ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐξῆς ἡ φύσις δὲν εἶναι ἡ προβολὴ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὸ δεσμωτήριον τοῦ πνεύματος. Εἰς τὴν ἐξάπλωσιν του πρὸς βορρᾶν ὁ Χριστιανισμὸς ἐδοκίμασε τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίδρασιν τοῦ διὰ τῆς βίας προσηλυτιζομένου ἀνθρώπου ὡς ἀντίστασιν τῆς φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος ἦτο αἰχμάλωτος τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ διὰ τῆς πίστεως ἔπρεπε νὰ τὸν δαμάσῃ, διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ ἴδιος. Ἡ δέσμευσις τῆς φύσεως συνετελεῖτο διὰ τῆς βοηθείας τοῦ θεοῦ πνευματικῶς, ἐκ τῆς διαθέσεως ὅμως τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιβληθῇ τῶν φυσικῶν δυνάμεων προέκυψαν τὰ εὐρωπαϊκὰ μηχανήματα. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ὅπουδῆποτε εἰς τὸν κόσμον ἐφευρέθησαν μέσα ἢ διαρρυθμίσεις μεταβολῆς τῆς δυνάμεως εἰς ἐνέργειαν, εἰς τὴν Εὐρώπην ἀνεπτυξάν τὴν κοινωνικὴν των διάστασιν.

Ἡ ἀρχὴ ἐγίνετο διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ὑπῤωρειῶν τῆς Μ. Ἀσίας μαρτυρουμένης κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν μηχανικῆς χρήσεως τῆς δυνάμεως τοῦ ὕδατος. Ὁ ὑδρόμυλος ἐγκαινιάζει ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων συστηματικῶς τὴν δυναμικὴν στάσιν τοῦ Εὐρωπαϊοῦ ἐναντι τῆς φύσεως. Ἐντοπίζει τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἀνόργανον δύναμιν καὶ διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ἐμπνέει ἀλλεπαλλήλους βιοτεχνικοὺς νεωτερισμοὺς καὶ ἀκρυστεύει τοὺς δούλους. Συντάλει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν δημιουργίαν συγκεντρωτικῆς οἰκονομίας μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορικοῦ πνεύματος εἰς βάρος τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμφερόντων.

Δύο ἐξ Ἀνατολῶν, βορείως τῆς Κασπίας ἐρχόμενα εὐρήματα, ἡ περὶ τὸν θώρακα, ἀντὶ τοῦ λαιμοῦ, ζεῦξις τοῦ ἵππου καὶ ἡ σιδηρὰ ὄπλῃ τῶν ὑποζυγίων γενικῶς προκαλοῦν περὶ τὴν στροφὴν τῆς χιλιετίας μίαν ἐντασιν σχέσεων μεταξὺ ἐμπορικῶν ἀπαιτήσεων καὶ οἰκονομικῆς παραδόσεως. Θεσμοὶ ἀσφαλείας διὰ τὴν ζωὴν ἔκτοτε παρουσιάζονται ὡς ἐμπόδιον τῆς ἐσωτερικῆς τῆς κινήσεως.

Ἡ δυναμικὴ ὄψις τοῦ μεσαιωνικοῦ κόσμου ἀποκτᾶ μετ' ὀλίγον ἀντικειμενικὸν παράστημα διὰ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τόξου τῆς «γοθτικῆς», ἐνὸς διακοσμητικοῦ στοιχείου ἀραβικῆς προελεύσεως. Εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν χῶρον τὸ γοθτικὸν τόξον ἀντικατοπτρίζει τὴν ἀνησυχίαν τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἀπορρίπτει τὴν στάσιν, ὡς ἐὰν εἶχεν ὡς μόνον σκοπὸν τὴν ὑπέρβασιν τῶν ὀρίων. Μετουσιώνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν αἰσθητικὴν εἰς μεταφυσικὴν ἀνάγκην, παρουσιάζεται ὡς δυνατότης γεννήτρια σκοπῶν καὶ διὰ τῆς κατακορύφου ἀναχωρήσεως ἐκ τῆς γῆς ὡς σύμβολον τῆς ἀδυναμίας τοῦ Εὐρωπαϊοῦ νὰ συναντήσῃ τὸν Θεὸν εἰς τὸν κόσμον τῆς καθημερινῆς ἐμπειρίας.

Σχεδὸν ταυτοχρόνως πρὸς τοὺς λιθίνους μύθους τῆς ἀπουσίας τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ κόσμου ὁ Χριστιανὸς τῆς Εὐρώπης ἐγκαταλείπει τὰ πάτρια χάριν τῶν ἄπω καὶ δημιουργεῖ κατ' ἀρχὰς «ὀριζοντίους» καθεδρικοὺς ναοὺς διὰ τῶν Σταυροφοριῶν καὶ κατόπιν, μόλις ἐπολιτογραφήθησαν εἰς τὰ παραθαλάσσια κράτη τὸ κινητὸν ἰστίον, τὸ σύγχρονον ναυτικὸν πηδάλιον καὶ ἡ μαγνητικὴ βελόνη, κατορθώματα ναυτικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὴν ἀργοναυτικὴν του περιπέτειαν πρὸς κατάκτησιν τοῦ χρυσοῦ τῶν («Ἰνδιῶν»), τῆς χώρας, ἡ ὁποία διὰ τῶν μυθικῶν τῆς ὑποσχέσεων ἐκάλυπτε τὸ γεγονός, ὅτι ἔμενε εἰς τὴν γῆν τῆς πατρίδος ἀλύτρωτος. Ἡ ναυτικὴ ἐκστρατεία τῶν Εὐρωπαϊῶν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον εἶχεν ὅμως ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μετατροπὴν τῆς πτωκῆς εἰς εὐγενῆ μέταλλα μητροπόλεως εἰς παγκόσμιον χρηματιστήριον, γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψε νὰ σχηματισθῇ

α) «μεσαία τάξις» διὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου, νὰ ἐπιδώσῃ

β) τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου, νὰ συνειδητοποιηθῆ

γ) ἡ διάστασις τοῦ μέλλοντος διὰ τῆς προοπτικῆς σκέψεως, νὰ ἐξιδανικευθῆ

δ) ἡ οἰκονομία διὰ τοῦ ἐκθειαςμοῦ τοῦ χρήματος, νὰ περιορισθῆ

ε) ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιρροή διὰ τῆς ἐπιβολῆς φόρων ἐκ μέρους τῆς ἐνισχυθείσης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πολιτικῆς ἀρχῆς καὶ νὰ συγκεντρωθῆ

στ) ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν πρακτικῶν ἐμπνεύσεων τῆς νομισματικῆς ἀξίας.

Τὴν οἰκονομικὴν ὑποταγὴν τοῦ κόσμου εἰς τὴν Εὐρώπην ἠκολούθησεν ἡ πνευματικὴ του κατάκτησις διὰ τῆς ἀραβικῆς μεριτεύσεως τῆς πρώτης συνθετικῆς ὕλης, τοῦ σινικοῦ χάρτου. Ὅπως εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς γραφῆς ἀνεπτύχθη «γραμματικῶς» ἡ ἐσωτερικὴ συνέπεια τῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως, ὥστε τὰ γράμματα νὰ γίνουν διὰ τῆς ἐπιβολῆς των ἐπὶ τῶν φθόγγων ἡ προϋπόθεσις τῶν θεωρητικῶν πληροφοριῶν, εἰς τὴν Δύσιν ἡ γλῶσσα ἐχρειάσθη διὰ τὴν γέννησιν τῆς ἐπιστήμης τὴν μαιευτικὴν συμπάρασιν τῆς τυπογραφίας. Διὰ τοῦ τύπου, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἱστορίαν ἡ εὐπρόσιτος γραφικὴ ὕλη, γίνεται ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψις διὰ πρώτην φοράν δημοσία ὑπόθεσις. Διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς γνώσεως, ὥστε τὸ πνευματικὸν κατόρθωμα νὰ μὴ καθῆ οὔτε νὰ καταβάλλεται παραλλήλως ἡ ἴδια προσπάθεια, συντελεῖται ταυτοχρόνως μία πρωτοφανὴς οἰκονομία πνευματικῶν δυνάμεων. Ἄφ' οὔ ὅμως ἡ γνώσις ἀπέκτησε διὰ τῆς ἐκτυπώσεώς της ἐμπορικὴν ἀξίαν, ἱστορικὴ συνέπεια ἦτο ἐπίσης ἀφ' ἐνός μὲν ἡ χάριν τῶν ὀμιλουμένων γλωσσῶν ὑποχώρησις τῆς λατινικῆς με συνακόλουθον τὴν ἐκλαϊκευσιν τῆς ἐπιστήμης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀποδέσμευσις τοῦ ἀτόμου ἐκ τῆς αὐθεντίας, ἡ ὁποία ἔπρεπεν ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ δικαιολογηθῆ ἢ νὰ ἐντείνῃ τὴν βίαν, με ἀποτέλεσμα ἡ ἐσωτερικὴ ἀντίστασις τῶν συνωμοτῶν τοῦ ἐντύπου λόγου νὰ ἐπιφέρῃ ἐπανειλημμένως τὴν πτώσιν τῆς δυναστείας.

Ἐὰν ὁ τύπος ἀνέτρεψε τὴν μεσαιωνικὴν τάξιν τοῦ πνεύματος, ἡ πυρίτις, τὴν ὁποίαν συνέθεσαν ἱερωμένοι, ἀνετίναξε τὸ κοινωνικὸν σύστημα τῶν Μέσων χρόνων. Φυσικὸν ἦτο ἀρχικῶς νὰ προκληθῆ μία ὀδυνηρὰ κατάπληξις ἐκ τοῦ πυρίνου χάσματος μεταξὺ τεχνικῆς δυνάμεως καὶ ἠθικῆς δικαιολογίας, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἀνισοζύγιον εἰς τὴν σχέσιν ἀποτελέσματος καὶ ἀτομικῆς ἱκανότητος συνήρπασε τὴν Εὐρώπην, ἐδημιούργησε νέαν τάξιν ἀνθρώπων, ἀμέσων ἢ ἐμμέσων ὑπηρετῶν τῆς ἐκρήξεως, μηχανικοῦς καὶ μισθοφορικὸν στράτευμα, προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἱστορίαν εἶδε καὶ συνέτρεξε τὴν ἐπιστήμην ὡς παράγοντα τῆς δυνάμεως.

Διὰ τοῦ ὥρολογίου παραλλήλως, τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψαν τὸν 13ον αἰῶνα ἐπίσης ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας χάριν τῆς ἐγκαίρου προσευχῆς κατὰ τὴν νύκτα, ὅποτε τὸν χειμῶνα ἐπάγωνεν ἡ συνδεδεμένη πρὸς μίαν σφυρίκτρα κλεψύδρα, ἡ μηχανικὴ δυνατότης εὐθυγραμμίζει τὸν χρόνον εἰς τὴν πρᾶξιν. Μεταφυσικὴ εὐθυγράμμισις τοῦ χρόνου εἶχεν βεβαίως συμβῆ διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως πρὸς τὴν ἐρχομένην Κρίσιν. Διὰ τοῦ μηχανικοῦ ὥρολογίου ἐστράφη ὅμως ἡ ζωὴ πρὸς μίαν ἀνεπίστρεπτον καὶ ἀτέρμονα κατεύθυνσιν, ἡ ὁποία διὰ τῆς ἀγνώστου εἰς τὴν φύσιν συμμετρικῆς τῆς διατάξεως ἀπέσπασε τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς πνευματικῆς του προσρμογῆς εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀκριβῶς τὸ αὐτόματον μηχανήμα, δὲν ἐχρειάζετο ἕκτοτε εἰς τὴν «ὥρολογιακὴν» του κίνησιν ὑπερβατικὴν συμπαράστασιν. Ἡ ρύθμισις τῆς διαρκείας μηχανικῶς κατέλυσε τὰ ὄντολογικὰ ἐρείσματα τῆς πραγματικότητος, τὴν παρέστησεν ὡς συνάρτησιν χρόνου καὶ ἀριθμοῦ καὶ ὑπῆρξε τὸ ἱστορικὸν πρότυπον τῶν συγχρόνων αὐτομάτων τρόπων μετατροπῆς τῆς δυνατότητος εἰς ἐργασίαν. Ἄφ' οὗ προηγουμένως ἐσταδιοδρόμησεν ὡς ἐρμηνευτικὸν ἀξίωμα τῆς φύσεως, ἡ μηχανὴ καθίσταται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας βιολογικὸς νόμος τῆς ἀνθρωπότητος, προϋπὸθεσίς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ ταυτοχρόνως ὀρίζων τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τῶν θρησκευτικῶν προσδοκιῶν τοῦ πνευματικῶς ἐγκοσμίου ἀνθρώπου.

8. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ δημιουργήσῃ διὰ τοῦ συνδέσμου του πρὸς τὴν ἀπτήν πραγματικότητα, ὅ,τι προσέφερεν ὁ θεὸς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ δώσῃ θρησκευτικὸν νόημα εἰς τὴν πρᾶξιν του ἐκτὸς τοῦ χώρου τῆς πίστεως, ἐγκαινιάζεται εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν, καθ' ὃν χρόνον διὰ τῆς ρωμαϊκῆς βίας κατέρρεεν ἡ πολιτικὴ ἀσφάλεια, ἐχλευάζετο ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ προσώπου καὶ διελύετο ἡ ἠθικὴ τάξις ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν συνωθουμένων καὶ ἀγωνιζομένων διὰ τὴν ἐπιβίωσιν των θεῶν. Ἡ μετουσίωσις τῶν στοιχείων τῆς ὕλης ἐνεφανίσθη ὡς μεταφυσικὸς ὅρος τοῦ πληρώματος τῆς ζωῆς, καθὼς ἔδυσεν ἡ αἴγλη τῆς θεωρίας. Εἰς ἀποκρύφους τόπους ἐπεχειρήθη τότε μία σύνθεσις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς μαγείας, τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς πίστεως. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αἰγυπτίου Ἑρμοῦ, τοῦ «τρισμεγίστου», ἀνετέθη τότε διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ὕλην ἡ σωτηρία τοῦ πνεύματος.

Ἄν ὅμως ὁ ἄνθρωπος τῆς ἑλληνιστικῆς Αἰγύπτου ἀνεστράφη τὰ ὕλικὰ πράγματα, διὰ νὰ εὕρῃ τὴν δυνατότητα τῆς πνευματικῆς του λυτρώσεως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν των συνάφειαν, ὅπως τὴν διεπίστωνεν αὐτοπροσώπως, ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ λυτρωθῇ διὰ τῆς πνευματικῆς του ἀπουσίας ἐκ τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον συντελοῦν πρὸς χάριν του τὰ πράγματα τοῦ ἀντικειμε-

νικού κόσμου. "Όταν πράττη διὰ τοῦτο, ἐφαρμόζει, ὅ,τι συμβαίνει, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῇ. Ἡ τεχνικὴ στηρίζεται σήμερον εἰς τὴν μεγάλην πεποίθησιν, ὅτι τὸ ἀκατάληπτον ἐνσαρκούται, διὰ νὰ καταστήσῃ δυνατόν, ὅ,τι παρουσιάζεται ἀκατόρθωτον εἰς τὴν ἀτομικὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐὰν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος πορεύεται ἐπὶ χριστιανικῆς διαστάσεως, ὁ ἀλχημιστὴς ἠμφεσβήτησεν τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ νὰ πράξῃ ἀντιπροσωπευτικῶς διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅ,τι τοὺς ἐνδιέφερε κατὰ βάθος. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν λυτρωτικὴν δύναμιν τῆς παραδόσεως, προσεπάθησε νὰ θεμελιώσῃ τὴν προσωπικὴν του σωτηρίαν συνδεόμενος αὐτοπροσώπως πρὸς τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖον τοῦ κόσμου. Ὁνομάσθη «ἀλχημεία» ἡ πνευματικὴ προσπάθεια τοῦ θρησκευτικῶς γρηγοροῦντος ἀπίστου ἀνθρώπου τῶν μετακλασσικῶν αἰώνων νὰ λυτρωθῇ διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς ὅ,τι συνέχει κατὰ βάθος τὴν πραγματικότητα. Ἡ θρησκευτικὴ αὐτὴ τέχνη κατεβίβασε τὸν θεὸν εἰς τὴν γῆν καὶ τὸν ἀνέμειξε πρὸς τὴν ὕλην, διὰ νὰ τὴν μεταστοιχειώσῃ: διὰ νὰ κατορθωθῇ ὁ ἐξευγενισμὸς τοῦ φυσικοῦ κόσμου ὡς ὑπερνίκησις τῆς ἀνθρωπίνης εὐτελείας. Διὰ τοῦ θρησκευάτου αὐτοῦ ἡ ἱστορία ὠδηγήθη ἐμπειρικῶς εἰς τὴν ἀνεύρεσιν οὐσιῶν, τὴν διαπίστωσιν φυσικῶν ἀντιδράσεων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν μεθόδων ἐργασίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσθη ἀργότερον ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα.

Ἡ ἀλχημεία προσεπάθησε νὰ δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ φθαρτοῦ καὶ τοῦ παροδικοῦ τὸ ἀφθορον καὶ τὸ αἰώνιον, νὰ εὕρῃ τὸ «ἐλιξήριον» τῆς ζωῆς, διὰ νὰ νικηθῇ ὁ θάνατος. Ἡ κοινὴ γνώμη ἐπίστευσε βεβαίως ὡς ἀλχημικὴν δυνατότητα μίαν μυστικὴν μέθοδον παραγωγῆς εὐγενῶν μετάλλων, ἕως ὅτου εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Διαφωτισμοῦ ἡ ἀλχημεία ἐθεωρήθη ὡς κακὴ ἐπιστήμη, ἐφ' ὅσον εἶχε κῶρον διὰ τὸ μυστήριον καὶ τὰ ἀπόκρυφα, διὰ τὴν παράδοσιν καὶ τὰ σύμβολα, διὰ πράξεις καὶ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐφώτιζεν ὁ ὀρθὸς λόγος. Πολὺ παλαιότερον ἡ ἀλχημεία εἶχεν ὑπερνικηθῆ πνευματικῶς διὰ τῆς ἀναθέσεως τοῦ ἔργου τῆς λυτρώσεως ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν θεόν, ὁ ὁποῖος πρὸς χάριν τῶν ἀνθρώπων ὑπερέβαλε τὸν θάνατον καὶ μετέθεσε τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης συμπεριφορᾶς ἐπὶ ἠθικῆς βάσεως. Ὅπου ὅμως ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν ἐπεκράτησεν, μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων π.χ. καὶ τῶν Ἀράβων καὶ ἀργότερον μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπώλεσαν τὸ ἐσωτερικόν της νόημα, ἡ ἀλχημεία ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ, διὰ νὰ συντελεσθῇ ἀνθρωπίνως τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας. Παρουσιάσθη τότε ἡ προσπάθεια τελειώσεως τῆς φύσεως ὡς ἔργον εὐσεβῶν ἀλυτρώτων. Ἡ προφητεία ὑπεσχέθη τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ κόσμου καὶ τὴν παρεσκεύασεν ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου. Τότε ἀκριβῶς ἐπεχειρήθη ἐμπράκτως ἡ ἀναγωγή ὅλων τῶν στοιχείων εἰς τὴν κοινὴν ὕλικὴν των προϋπό-

θεσιν, ὁ πνευματικὸς δεσμὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ κεντρικὸν γεγονός τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἐκ τοῦ ὁποίου προέκυψαν τὰ βασικὰ ἐμπειρικά δεδομένα τῆς χημείας.

Ἡ φύσις ἀπεκάλυψεν ἐντὸς τοῦ ἐρμητικοῦ ἐργαστηρίου τὴν δυναμικὴν τῆς συνοχῆς καὶ ἡ θεωρία ἐσχετίσθη πρὸς τὴν πράξιν. Ἡ ἐπιστημονικὴ προσπάθεια ἔχασε τὴν λογικὴν τῆς καθαρότητά, ἀπέκτησεν ὅμως ἐμπειρικὸν ἔρεισμα. Ἐπὶ τοῦ ἐρείσματος αὐτοῦ ἐστηρίχθη μετὰ τὸν Lavoisier ἡ πειραματικὴ ἔρευνα, διὰ νὰ μὴ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν μηχανικὴν, ἀλλὰ νὰ ἐξετάσῃ ἐκ παραλλήλου τὰ προβλήματα τῆς ἐσωτερικῆς συστάσεως τῆς ὕλης, τὰ ὅποια τὴν ὠδήγησαν εἰς τὸν κῶρον τῶν ἐλαχίστων διαστάσεων. Θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ὑπερεκτιμηθῇ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ «φιλοσοφικοῦ λίθου», ὅχι μόνον διότι ἀπεδείχθη ἐργαστηριακῶς ἡ θάσις τοῦ αἰτήματος τῆς μεταστοιχειώσεως διὰ τῆς ἀνευρέσεως καταλυτῶν, καὶ μάλιστα τοῦ γενικοῦ καταλυτοῦ τῆς φύσεως, τοῦ οὐδετερονίου ἢ διότι θεωρητικῶς ἀνάγονται τὰ πάντα εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ διότι συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν οἱ ὄροι τῆς μεταγενεστέρως χημικῆς ἐρεύνης. Ἐφ' ὅσον ἡ ἀξία τῆς ἐπιστημονικῆς ὑποθέσεως δὲν ἐγκείται εἰς τὸ εἶναι ὀρθὴ ἢ ὄχι, ἀλλ' εἰς τὸ εἶναι προάγη ἢ ἀναστέλλη τὴν ἔρευναν, ὁ lapis philosophorum ὑπῆρξεν ἡ προϋπόθεσις τῆς ἐμπειρίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐθεμελιώθη ἡ ἐπιστήμη τῆς δομῆς τοῦ πραγματικοῦ κόσμου.

9. Διὰ τὴν ἔρευναν αὐτὴν δὲν θὰ ἦτο ἡ ἐμπειρικὴ γνῶσις ἐπαρκής, εἰάν δὲν παρίστατο συνεπίκουρος ἡ θεωρητικὴ ζήτησις. Μετὰ τοὺς Προσωκρατικούς καὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ θεωρία εἶχε στραφῆ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πλωτίνου καὶ τοῦ ψευδωνύμου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου πρὸς τὰ «ἐπέκεινα τῆς οὐσίας». Εἶχεν ἀποκτήσει μεταφυσικὸν προσανατολισμόν, διὰ νὰ τεθῇ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θαύματος. Ἡ Δύσις ὅμως μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ ἰδίως ἀφ' ὅτου οἱ Ἄραβες ἀπέκοψαν τὴν πλωτὴν γέφυραν πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ἀφελληνίσθη μεταξὺ ἀγροκλήματος καὶ πεδίου μάχης. Ὁ ἄνθρωπος τῆς δυτικῆς Εὐρώπης συναναστράφη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ φυσικὰ πράγματα, χωρὶς νὰ τὰ ἐκλάβῃ ὡς εἰδωλὰ ἰδανικῶν ὄντοτήτων. Καθ' ὃν χρόνον ἡ θεολογία ἐπεχειρεῖ τὴν λατινικὴν τῆς πτῆσιν εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ θεοῦ, ὁ ἀμέτοχος Εὐρωπαῖος ἀνέπτυσσε μίαν συνεχῶς ἰσχυροτέραν παγανικὴν αἴσθησιν τῆς φύσεως. Μόλις ἐδέχθη ἀρχὰς τοῦ 12ου αἰῶνος διὰ τῆς ἀραβικῆς Ἰσπανίας καὶ Σικελίας τὸν ἤδη γιμῶμενον διδάσκαλον τῆς λογικῆς Ἀριστοτέλην ὡς ἐρμηνευτὴν τῶν πραγμάτων, πρὸς τὰ ὅποια, παρὰ τὴν ἀποσιωπημένην ἐκ μέρους τῆς αὐθεντίας ὑλικὴν τῶν παρουσίαν, εἶχε συνδεθῆ ἔμπράκτως ἡ ζωὴ του, προσεφέρθη αὐθορμήτως καὶ

μέ ὄλον τὸ πάθος τοῦ νεανικοῦ του πνεύματος εἰς τὴν θεωρητικὴν γνῶσιν τῆς φυσικῆς πραγματικότητος ἐναντίον τῶν ἀρχικῶν ἀπαγορεύσεων καὶ ὑπὸ τὴν προτροπὴν ἐν συνεχείᾳ τῆς Ἐκκλησίας.

Διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Δυτικὸς κόσμος δὲν παρέλαβεν ἀπλῶς μίαν ἐρμηνείαν τῶν ὑλικῶν ὄντων, ἀλλὰ κυρίως τὸ κριτικὸν πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀρθρωσιν τῆς ἐμπειρίας. Ὁ δεῦτερος λοιπὸν ἐξελληνισμὸς τῆς Δύσεως ἐσήμαινεν, ὅτι διὰ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Σταγίριτου ἢ Εὐρώπη ἀπέκλινε πρὸς τὴν ἐμπειρικῶς καὶ λογικῶς αὐτάρκη γνῶσιν ἀντὶ τοῦ εἴδους ἐκείνου τῆς γνώσεως, τὸ ὁποῖον ἐχρειάζετο τὴν ἐγγύθειν τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγονός ἐστὶν κοσμοϊστορικῆς σημασίας, διότι συνίστατο εἰς τὴν ἀποστροφὴν ἐνὸς ὀλοκλήρου πολιτισμοῦ ἐκ τῆς πίστεως χάριν θρησκευτικῶς ἀπροϋποθέτων ζητήσεων. Τὸ ὅτι διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ χριστιανικὴ Ἔσπερα ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς «δευτέρας φιλοσοφίας», καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐκ τοῦ νότου εἰσαγωγεῖς τῆς εἰς μίαν κρίσιν τῆς θρησκευτικῆς τῶν συνειδήσεως τὴν παρέσπασαν ὡς ἀνταγωνισμὸν τῆς Παντοδυναμίας καὶ ὡς ἀντίπαλον τοῦ Ἰσλάμ, ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς φυσικῆς καὶ γενικῶς τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐπιστήμης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν θρησκευτικὸν διωγμὸν τοῦ ἐρευνητικοῦ πνεύματος ἐκ μέρους τοῦ ἐπιθετικοῦ μέχρι τότε Ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ εἰσβολὴ τοῦ ἄραβος Ἀριστοτέλους εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην παρ' ὀλίγον νὰ καταλύσῃ τὸν Χριστιανισμὸν, ἐὰν δύο ἐκπρόσωποι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἀλβέρτος ὁ μέγας καὶ ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκυϊνάτης δὲν ἐτάσσοντο ἀπὸ κοινοῦ ὑπὲρ τῆς φυσικῆς γνώσεως ἐναντίον τόσοσιν τοῦ ἀραβικοῦ φάσματος τῆς περὶ φύσεως αὐθεντίας, ὅσον καὶ τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἐπεχειρεῖ νὰ τὸ ἐξορκίσῃ. Οἱ δύο ἄνδρες κατῴρθωσαν νὰ σώσουν τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφ' οὗ τὴν ἐξηνάγκασαν διὰ τοῦ κύρους των νὰ κηρύξῃ τὸν Ἀριστοτέλη ὡς θεωρητικὸν τῆς στήριγμα. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς εὐρήκεν ὅμως ἡ κριτικὴ σκέψις τὴν θρησκευτικὴν τῆς δικαίωσιν, ἡ θεωρητικὴ ἀνησυχία τὴν ἀνοχὴν καὶ τὴν ἐπιβράβευσιν τῆς πίστεως. Διὰ τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῆς ἐγρηγόρευσε εἰς τὸν περίβολον καὶ τὸν ἄμβωνα τοῦ ναοῦ ἡ Δύσις διέφυγε τὴν ταλαιπωρίαν τῶν αἰρέσεων καὶ προσέφευγεν εἰς τὸ πρόσωπον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνειδητοποιήσῃ τὰ αἰτήματα, νὰ κερδίσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὸν ἐσωτερικὸν του δυναμισμόν, νὰ θέσῃ καὶ νὰ λύσῃ προβλήματα κοινωνικῆς δομῆς καὶ πνευματικῆς καταρτίσεως ἀνεξάρτητα τῆς θρησκευτικῆς παραδόσεως.

Ταυτοχρόνως πρὸς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας χάριν τοῦ ὑπευθύνου προσωπικοῦ πνεύματος ἐκρίθη καὶ ἡ ἀριστοτέλειος φυσική. Διὰ τῆς μεγάλης φιλοσοφικῆς ἐριδος τοῦ Νομιναλισμοῦ, τοῦ ἐρωτήματος, ἐὰν ἀνήκουν τὰ πρωτεῖα τῆς γνώσεως εἰς τὴν ἐν-

νοϊαν ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸν Θεὸν δηλαδὴ ἢ τὸν κόσμον, κατέστη κοινὴ συνείδησις ἢ ἀνεπάρκεια τῆς καθαρᾶς διανοίας εἰς τὰ φυσικὰ θέματα, γεγονόςς τὸ ὁποῖον προέβαλε τὸ αἶτημα τῆς ἐμπειρικῆς ἐρεύνης πρὸς κατοχύρωσιν τῆς θεωρίας. Διὰ τῆς νομιναλιστικῆς διαμάχης ἀνεσκευάσθη ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ περὶ κινήσεως θεωρία τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐμπειρίας τοῦ ὠρολογίου, τὸ ὁποῖον ἐκινεῖτο χωρὶς ἐξωτερικὸν ἔλεγχον καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐθεμελιώθη θεωρητικῶς ἢ ἀνεξαρτησία τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων ἐναντι τῶν πνευματικῶν τῶν ἀντικρουσμάτων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε μίαν γνωσεολογικὴν ἀποκέντρωσιν τοῦ φυσικοῦ κόσμου πρὸς ὄφελος τῆς πειραματικῆς ἐρεύνης. Ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ἐπεχείρησεν ἐν συνεχείᾳ διὰ τῆς τεχνικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ πειράματος τὴν ἐπαλήθευσιν τοῦ νομιναλιστικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶδε γενικῶς τὴν γνῶσιν ὡς τρόπον συμπεριφορᾶς ἐντὸς ἐνὸς βασικῶς ἀγνώστου κόσμου.

10. Μεταξὺ ἐπιστημονικῆς γνώσεως καὶ τεχνικῆς δυνατότητος, μεταξὺ θεωρίας καὶ πράξεως, πνεύματος καὶ ὕλης, ἀνθρώπου καὶ πράγματος ἀναπτύσσονται ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μετέπειτα ἐσωτερικοὶ δεσμοί. Ἐάν ἢ ἑτερότης τοῦ ἔσω καὶ τοῦ ἔξω ἐχαρακτήρισε τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἱστορίαν εἰς τὰ βασικά της ἰδρύματα, ἢ σύμφυσις τῶν δύο αὐτῶν πόλων ἐπὶ ἀντικειμενικῆς βάσεως, ὅπως συντελεῖται ἐντὸς τῶν ἐθνικῶς ἀδιαφόρων ἐργαστηρίων τῆς φυσικῆς ἐρεύνης αὐτὴν τὴν στιγμήν, εἰσάγει μίαν νέαν οἰκουμενικὴν ἐποχὴν. Μετὰ τὴν προϊστορίαν (μῦθος) καὶ τὴν ἱστορίαν (μῦθος-λόγος) ἐγκαινιάζει τὴν τεχνικὴν (ἀντικειμενικὸς μῦθος) περίοδον τοῦ πνεύματος. Ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον συνέλεξεν ὁ λόγος ἐκ τῶν ἔξω, διαλύεται σήμερον ἐντὸς ἐκτατῶν συνθέσεων ἱστορίας καὶ φύσεως. Ἡ ἀρχὴ τῆς νέας πανανθρωπίνης ἐποχῆς συντελεῖται εἰς τοὺς χώρους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἢ γνῶσις ἐγκαταλείπει τὴν ἱστορικὴν τῆς σχέσιν πρὸς τὴν οὐσίαν, διὰ νὰ παρουσιασθῇ ὡς κοσμογονικὴ προϋπόθεσις.

Τὴν σύγχρονον ἐπιστημονικὴν ἐρευναν χαρακτηρίζει πρὸ πάντων ἡ τεχνικὴ τῆς διάστασις, τὸν σημερινὸν τεχνικὸν κόσμον, βασικῶς, ἢ ἐπιστημονικὴ του καταγωγῆ. Διὰ νὰ γίνῃ ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης, ἡ φύσις ὑπάγεται σήμερον εἰς τὴν μηχανικὴν διαρρύθμισιν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι διὰ τῆς τεχνικῆς παράγεται ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις καὶ ὀρίζονται τὰ προβλήματα τῆς φυσικῆς ἐρεύνης. Μὲ ἄλλους λόγους ἢ σύγχρονος ἐπιστήμη τῆς φύσεως δὲν ἀποκαλύπτει, ἀλλὰ βιάζει τὴν φύσιν, δὲν προχωρεῖ μὲ γνώμονα καὶ σκοπὸν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως καὶ διὰ τὴν δύναμιν εἰς τὴν ὑποκατάστασιν καὶ τὴν ὑπέρβασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Τεχνικὴ τοποθετεῖ σήμερον τὸν ἄνθρωπον ὀπισθεν τοῦ ἐπιστημονικοῦ του